

Michał Gawlikowski

Wyspa Bidżan

Informator Archeologiczny : badania 13, 290-292

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stalności zabudowy należącej do co najmniej czterech odrębnych budynków. Odkryto łącznie dziewięć pomieszczeń, nie udało się jednak jak dotąd odsłonić ani jednego kompletnego planu budynku. Ściany domów skonstruowane były z pojedynczych bądź podwójnych rzędów suszonych, kwadratowych cegieł, zaś ich podłogi sporządzono z ubitego mułu. Zachowały się pozostałości dwóch otworów wejściowych, łączących pomieszczenia wewnątrz budynku. Pod podłogą jednego z pomieszczeń /nr 7/ odkryto trzy malowane urny grobowe z pokrywami; urny zawierały pochówki dzieci. W tym samym pomieszczeniu odkryto, oprócz licznych fragmentów ceramiki, charakterystyczny dla kultury ubaidzkiej "zgięty gwóźdź" z gliny. Kolejne dwa okazy tego typu odkryto w przyległym pomieszczeniu nr 19. Ponadto dwa następne "gwóździe" znaleziono w warstwie ubaidzkiej w centralnej części tellu, jednak nie występowały one tam wewnątrz pomieszczeń.

Zarówno na powierzchni tellu, jak też w warstwie podpowierzchniowej i wewnątrz pomieszczeń ubaidzkich odkryto liczny charakterystyczny materiał ceramiczny. Oprócz siedmiu urn grobowych i trzech pokryw, odkryto trzy dalsze kompletne naczynia ubaidzkie; jedno z nich znaleziono we wspomnianym już pomieszczeniu nr 7. W materiale zdecydowanie dominują naczynia malowane, zdobione motywami geometrycznymi. Przeważają puchary, nieduże czarki i głębokie misy. Ceramikę pochodzącą z obydwu warstw ubaidzkich należy datować na późną fazę kultury Ubaid /II/.

W materiale ceramicznym występują ponadto fragmenty naczyń zdobione przedstawieniami capridów. Motywy te znajdują analogie we współczesnych Saadiyi materiałach irańskich /kultura Mehme, Suza/. Obecnie nie można rozstrzygnąć, czy są to importy, czy też naśladownictwa miejscowe. Wśród pozostałych drobnych znalezisk ceramicznych należy wymienić liczne przęśliki oraz niekompletną figurkę kozła.

Obfity jest również w Saadiyi ubaidzki materiał kamienny. Obok zabytków z lokalnego krzemienia występują obsydianowe i jaspisowe. Najliczniejsze są krzemienne wkładki sierpów, często z charakterystycznym wyświeceniem i śladami lepika bitumicznego. Ponadto należy wymienić grupę dużych, niegładzonych siekier-motyk, wykonanych na odłupkach z otoczków rzecznych. Należy wreszcie wymienić małe gładzone siekierki kamienne, zębate skrobacze, wysokie drapacze i nieliczne rylce.

Głęboki szurf usytuowany w południowej części stanowiska wykazał, iż poniżej warstw późnoubaidzkich występują dwa poziomy ze śladami materiałów podobnych.

Badania w Saadiyi będą kontynuowane.

WYSPA BIDŻAN

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej
w Kairze
Państwowa Organizacja do
spraw Starożytności i Dzie-
dzictwa Kulturalnego Republiki
Irackiej

Badania prowadził doc. dr hab. Michał Gawlikowski.
Finansowały: Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze oraz Państwowa Organizacja d/s Starożytności Republiki Irackiej. Pierwszy sezon badań. Twierdza z okresu asyryjskiego i partyjskiego /XIII-XI w. p.n.e. i I-III w.n.e. /

W ramach akcji ratowniczej w rejonie Haditha nad środkowym Eufratem podjęto badania na wyspie Bidżan.

Wyspa Bidżan położona w odległości 25 km w dół rzeki od miejscowości Ana. Ma ona około 350 m długości oraz do 75 m szerokości i ciągnie się w kierunku biegu rzeki, tzn. w tym miejscu niemal dokładnie z północy na południe. Północna część wyspy, na długości 185 m, otoczona jest kamiennym murem.

Obecność tego muru, wzniesionego z wielkich, z grubsza ciosanych bloków wapienia i zachowanego miejscami do wysokości 5 m ponad lustro wody, z którego bezpośrednio się wznosi, zdecydowała o wyborze stanowiska, które stanowi z uwagi na swe strategiczne położenie przy ważnej drodze handlowej ważny ośrodek starożytnych systemów obronnych wzdłuż Eufratu. Pierwszym celem badań było więc ustalenie chronologii tego stanowiska.

Badanie powierzchniowe pozwoliło ustalić, że fortyfikacje wyspy Bidżan powstały w dwóch fazach. W pierwszym etapie zbudowano twierdzę o wymiarach 120 m na 29 m, otaczając ją kamiennym murem; front fortyfikacji od strony północnej ma postać bastionu o wymiarach 25 m na 29 m, wypełnionego w całości głazami i zachowanego do wysokości 5 m ponad wodę. Inne mury są również bardzo grube, osiągają bowiem 6 m szerokości.

W drugim etapie twierdza została rozszerzona od strony zachodniej i południowej, osiągając wymiary 185 m na 72 m, a więc obejmując powierzchnię niemal czterokrotnie większą od pierwotnej. Nowsze mury mają podobny charakter jak pierwotne założenia obronne.

Główny wykop przeprowadzono w poprzek wyspy, na szerokości 2 m. Ujawnił on obecność trzech głównych warstw, a mianowicie:

1. islamskiej, reprezentowanej tylko przez fragmenty ceramiki;
2. partyjskiej, na przeciętnym poziomie 5,20 m ponad linią wodną;
3. asyryjskiej, na przeciętnym poziomie 5 m ponad linię wody.

Poniżej warstwy asyryjskiej zalega warstwa gliny z luźnymi kamieniami, która stanowi wypełnisko między zewnętrznymi murami twierdzy. Warstwa ta sięga poziomu 4,5 m ponad lustro wody. Nie udało się jeszcze osiągnąć jej posadowienia, stwierdzono jednak jej obecność na wysokości 2 m ponad linię wodną. Wydaje się więc, że twierdzę zbudowano na niskiej wyspie czy też piaszczystej łasze, jakich wiele na tym odcinku rzeki i nadano jej kształt wysokiego tarasu otoczonego murem. Młodsza, znacznie większa twierdza drugiego etapu, została wzniesiona w ten sam sposób; tylko w północno-zachodnim narożniku pozostawiono między starym a nowym murem poziom niższy, chroniąc go przed zala-

niem przez przybór za pomocą muru z cegły palonej łączonej bitumem, wspartego od strony wewnętrznej o mur kamienny.

Stwierdzono, że warstwa odpowiadającą jednemu z poziomów użytkowych, a zawierającą wyłącznie ceramikę okresu asyryjskiego, występuje nie tylko na obszarze pierwotnej twierdzy, ale również na części dobudowanej. Oba etapy budowy należą więc do tych czasów, chociaż nie można ich jeszcze wydatować bardziej precyzyjnie. Wyspa tworzyła niewątpliwie ogniwo w łańcuchu obronnym utworzonym na Eufracie w okresie średnioasyryjskim, w XIII-XI w. p. n. e.

Po stosunkowo krótkim, jak się wydaje, okresie użytkowania twierdza została zapewne opuszczona. Warstwa z okresu partyjskiego /I-III w. n. e./ zalega bowiem niemal bezpośrednio na asyryjskiej. Wyspa znajdowała się w tym czasie na linii granicznej między Partią a Rzymem i była niewątpliwie wykorzystywana w celach wojskowych. Odnaleziono bardzo liczne naczynia zasobowe o identycznej typowej formie, które świadczą o istnieniu magazynów żywnościowych o charakterze militarnym. Stan zachowania wskazuje na gwałtowne zniszczenie magazynu.

Obfita ceramika okresu partyjskiego, która stanowi większość znalezisk ruchomych, może być podstawą do obszerniejszego opracowania, zwłaszcza że jest dotychczas bardzo słabo znana. Wśród innych znalezisk wymienić należy drobne brązy asyryjskie, a także liczne fragmenty dekorowanej ceramiki z okresu Abbasydów i Seldżuków /IX-XI w./.

JUGOSŁAWIA

^V
DEBRESTE, S. R. Macedonia

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury
Materialnej i Muzeum
Narodowe w Prilepie

Badaniami kierowali ze strony polskiej dr Jadwiga Rauhutowa, ze strony macedońskiej dyrektor Muzeum w Prilepie Boško Babić. Nadzór naukowy sprawował czł. rzeczywisty PAN prof. dr Witold Hensel. Szósty sezon badań. Osadnictwo od neolitu do wczesnego średniowiecza.

Odsłonięto dalsze partie fundamentów w rzucie poziomym prawie kwadratowej, kamiennej budowli, pełniącej funkcję fortalicjum. Długość jej ścian wynosiła 11,20 m przy szerokości murów do 1,80 m. Budowla ta pochodzi prawdopodobnie z V wieku.

Na okres wczesnośredniowieczny /XI-XII wiek/ datować można dwie jamy odpadkowe wypełnione fragmentami naczyń glinianych, kośćmi zwierzęcymi i kamieniami. Wśród ceramiki znajdują się większe kawałki prażnic. Z dotychczasowych obserwacji wnosić należy, że osadnictwo słowiańskie skupia się w kierunku na zachód od, odsłoniętych w ubiegłych sezonach, reliktyw architektury sakralnej i cmentarzyska kultury bjelobrdowskiej.